

УДК 347.73: 2

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2025.3.18>

О. В. Мащенко

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри фінансів,
банківської справи, страхування та маркетингу
Класичного приватного університету,
магістр „Богослов’я”
ORCID ID: 0000-0003-3897-6845

О. О. Прасов

доктор юридичних наук, доцент, суддя
Запорізького окружного адміністративного
суду,
ORCID ID: 0009-0009-4243-1363

І. В. Семенюк

кандидат філософських наук, доктор богослов’я,
доцент кафедри богослов’я
та гуманітарних дисциплін
Класичного приватного університету,
Старший Пастор ЦХБС „Надія поколінь”
ORCID ID: 0000-0001-5833-0588

ПРИНЦИП НЕВІДВОРОТНОСТІ НАСТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ІНТЕГРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЮРИДИЧНИХ ТА БІБЛІЙНО-ЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ

У статті здійснено міждисциплінарний та комплексний аналіз принципу невідворотності настання визначеної законом відповідальності за порушення податкового законодавства, закріпленого в статті 4 Податкового кодексу України, як ключової гарантії фіскальної стійкості та правопорядку. Досліджено його реалізацію в системі публічно-правової відповідальності, що охоплює фінансові санкції, адміністративні стягнення та кримінальну відповідальність, акцентуючи на залежності санкції від наявності та форми вини. Проведено зіставлення загальноправових ознак правопорушення (діяння, суспільна шкідливість, протиправність, винуватість, караність) із вчинком Ананії та Сапфіри (що розглядається у Діях Апостолів 5:1–10). Цей Біблійний казус використано як метафоричну модель умисного фінансового обману та трансцендентної караності, демонструючи прямий умисел подружжя на фальсифікацію відомостей, що є істотною ознакою податкового правопорушення.

Особлива увага приділена теологічному обґрунтуванню імперативності податкових вимог, де Біблійні постулати слугують аксіологічною основою для безумовного підкорення законній владі та неминучості негативних наслідків за порушення зобов’язань. Аргументовано, що низький рівень податкової культури проявляється у спробі лицемірства та приховування реальних даних, тоді як висока культура передбачає прозорість, відповідальність і добровільну сумлінність платників податків. Зроблено висновки про необхідність посилення превентивної дії принципу невідворотності шляхом інтеграції юридичних санкцій з етико-моральним впливом, що забезпечить не лише дієвість податкового контролю, але й сформує внутрішню мотивацію платників податків до чесного виконання обов’язку, підвищуючи, таким чином, ефективність державного фінансового механізму.

Ключові слова: невідворотність відповідальності, податкове законодавство, податкова культура, податкове правопорушення, фінансова відповідальність, кримінальна відповідальність, аксіологія права, біблійний аспект.

Постановка проблеми. Принцип невідворотності настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства, закріплений у статті 4 Податкового кодексу України (далі – ПК України), є фундаментальною засадою забезпечення фіскальної стійкості держави та ефективності податкового адміністрування.

Незважаючи на визначальну роль податкової дисципліни для забезпечення стабільності публічних фінансів та належного функціонування правопорядку, емпіричні дані щодо фактичного рівня дотримання податкового законодавства, а також структура та динаміка фінансових, адміністративних та кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від сплати податків, констатують значну невідповідність у процесі імплементації цього конституційно-правового принципу.

Ключова проблема полягає у необхідності пошуку ефективних механізмів стимулювання добровільного та сумлінного виконання податкового обов'язку платниками податків, оскільки лише застосування каральних санкцій не забезпечує формування високого рівня податкової культури. Сучасна юридична доктрина, хоча й деталізує склад правопорушень, часто не охоплює аксіологічну та мотиваційну складові поведінки платника податків.

Отже, актуалізується потреба у міждисциплінарному аналізі принципу невідворотності відповідальності, який би вийшов за рамки виключно правового регулювання. Недостатньо дослідженою залишається теологічна основа цього принципу, що простежується у біблійних постулатах (Римлян 13:1–2 про підкорення владі та Галатів 6:7 про неминучість наслідків), які можуть слугувати потужним етико-моральним обґрунтуванням імперативності податкових вимог.

Таким чином, проблема дослідження полягає у необхідності теоретичного обґрунтування та практичного застосування цього принципу через інтеграцію юридичних (аналіз ознак правопорушення та видів відповідальності) і біблійно-етичних аспектів, що має сприяти підвищенню рівня податкової культури та посиленню фіскальної дисципліни в Україні.

Метою цієї наукової статті є комплексне обґрунтування принципу невідворотності настання відповідальності у разі порушення податкового законодавства шляхом інтегративного дослідження його правових (юридична кваліфікація делікту та види відповідальності) та

біблійно-етичних аспектів, а також визначення його ролі як фундаментальної основи для підвищення податкової культури та забезпечення фінансової безпеки держави.

Аналіз наукових досліджень, присвячених принципам оподаткування, свідчить про наявність значного доктринального інтересу до цієї категорії, особливо в контексті імплементації Податкового кодексу України та євроінтеграційних процесів. Так, роботи А. М. Котенка [1] акцентують увагу на принципах податкового законодавства як вихідних засадах побудови податкової системи, підтверджуючи їхню фундаментальну роль у формуванні її концептуальної побудови. Паралельно, Р. Г. Браславський [2] досліджує змістовне наповнення та співвідношення категорій „податкова політика” та „принципи податкового права”, закладаючи концептуальну базу для розуміння трансформації правових імперативів у стратегічні фіскальні рішення держави. Функціональне значення принципів розкривається у працях О. В. Острогляда [3], який аналізує їх у контексті прийняття ПК України, Т. Г. Головань [4], яка розглядає принципи як засаду ефективності євроінтеграції, та П. П. Латковського [5], який трактує їх як показник рівня урегульованості податкових правовідносин. Однак, жодне з цих ґрунтовних досліджень, що фокусуються на системній та політичній ролі принципів, не проводить міждисциплінарного аналізу ключового для цієї статті принципу – невідворотності настання відповідальності – у поєднанні з його біблійно-етичним та аксіологічним обґрунтуванням. Таким чином, у сучасній науковій доктрині існує нагальна потреба у комплексному інтегративному дослідженні фіскальних принципів, яке б вийшло за межі суто юридико-технічного аналізу та включило мотиваційну складову для підвищення податкової культури.

Виклад основного матеріалу. Принцип – є першопочатком, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки [6; 7, с. 519]. Визначальне положення, вихідний пункт, передумова певної концепції або теорії [6]; засадниче, фундаментальне твердження, засновок будь-якої теорії, концепції. [8, с. 480]. Центральне поняття, основоположна ідея, що пронизує певну систему та її складові [7, с. 519; 9, с. 36]; основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю. Це твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве, неодмінне. У класичному розумінні принцип завжди займає

найвище місце [10, с. 110]. Іншими словами, принцип слугує невід'ємним фундаментальним критерієм, який організовує та визначає операційну спроможність будь-якої системи. Відтак, засади організації податкової системи доцільно трактувати як фундаментальні нормативно-ціннісні орієнтири, що детермінують структурну побудову та забезпечують правову достовірність процесу розробки й імплементації фіскальної політики держави.

Податкове законодавство ґрунтується на принципах закріплених у ст. 4 ПК України, серед яких: загальність оподаткування; рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації; невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства; презумпція правомірності рішень платника податку; фіскальна достатність; соціальна справедливість; економічність оподаткування; нейтральність оподаткування; стабільність; рівномірність та зручність сплати; єдиний підхід до встановлення податків та зборів [6].

У п. 111.1, ст. 111 ПК України вказано, що за порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контролюючі органи, можуть застосовувати такі види юридичної відповідальності, як: фінансова; адміністративна та кримінальна [11].

Фінансова відповідальність є особливою формою юридичної відповідальності, яка в науковій доктрині часто трактується як правовий обов'язок суб'єкта, що вчинив податкове правопорушення, понести негативні наслідки майнового характеру. Ці наслідки реалізуються через застосування контролюючими органами фінансових санкцій у чітко визначеному податковим законодавством порядку.

На думку О.В. Гурова: „Фінансова відповідальність є формою реалізації державно-владного примусу, що виникає у разі порушення приписів фінансово-правових норм і полягає у застосуванні спеціально уповноваженими державними органами до правопорушника передбачених законом санкцій” [12, с. 376]. Отже, ключовою передумовою для виникнення фінансової відповідальності є факт порушення фінансово-правових норм, зокрема тих положень ПК України, які регулюють своєчасність та повноту виконання платником податків його податкового обов'язку. Фінансова відповідальність є безпосередньою реакцією контролюючих органів на порушення податкового законо-

давства і реалізується шляхом застосування до платника податків штрафних (фінансових) санкцій та пені. Вона має майновий характер, спрямована на компенсацію втрат бюджету та стимулювання платників податків до належного виконання податкового обов'язку.

Паралельно цьому, за порушення встановлених правил у сфері оподаткування, що не досягають рівня кримінально караних діянь, до посадових осіб платника податків може бути застосована адміністративна відповідальність. В даному випадку мова йде про вчинення адміністративних правопорушень.

Адміністративним правопорушенням визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність (ст. 9 КУпАП [13]).

Обов'язковими загальноправовими ознаками будь-якого правопорушення, які визначають його юридичну природу, є наступні п'ять елементів:

- діяння (дія чи бездіяльність). Правопорушення завжди проявляється у зовнішній формі, тобто у вчиненні дії або невиконання дій, які особа повинна була й могла вчинити відповідно до покладених на неї посадових чи інших обов'язків;

- суспільна шкідливість (антигромадська спрямованість / суспільна небезпека). Суть правопорушення полягає у заподіянні шкоди охоронюваним суспільним відносинам, інтересам або правам фізичних чи юридичних осіб. Ця ознака відображає об'єктивну негативну спрямованість діяння, його здатність порушувати нормальне функціонування правової системи та соціуму;

- протиправність. Діяння вважається правопорушенням лише тоді, коли воно прямо порушує імперативні або диспозитивні загальнообов'язкові правила поведінки, що встановлені або санкціоновані нормативно-правовим актом, тим самим ігноруючи встановлений правопорядок;

- винуватість (психічне ставлення особи до вчиненого правопорушення). Правопорушення є актом вольової поведінки особи, а отже, воно завжди повинно бути винним, тобто вчиненим або з умислом (прямим чи непрямым), або через необережність (самовпевненість чи недбалість);

- караність. Протиправне і винне діяння буде визнано проступком або кримінальним

правопорушенням лише за умови, якщо чинне законодавство чітко передбачає застосування юридичної відповідальності за його вчинення.

Якщо ж мова йде про порушення правил у сфері оподаткування, то до них можуть бути віднесені передбачені статтями: ст. 163-1 „Порушення порядку ведення податкового обліку, надання аудиторських висновків”; ст. 163-2 „Неподання або несвоєчасне подання платіжних доручень на перерахування належних до сплати податків та зборів (обов'язкових платежів)”; ст. 163-3 „Невиконання законних вимог посадових осіб податкових органів”; ст. 163-4 „Порушення порядку утримання та перерахування податку на доходи фізичних осіб і подання відомостей про виплачені доходи”; ст. 163-17 „Порушення порядку справляння та сплати туристичного збору”; ст. 164 „Порушення порядку провадження господарської діяльності”; ст. 164-1 „Порушення порядку подання декларації про доходи та ведення обліку доходів і витрат”; ст. 164-2 „Порушення законодавства з фінансових питань”; ст. 164-5 „Зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, на яких немає марок акцизного податку встановленого зразка; ст. 165-1 „Порушення законодавства про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” [13].

Кримінальна відповідальність платника податків виникає виключно на підставі скоєння ним суспільно небезпечного діяння, що відповідає всім елементам складу кримінального правопорушення. Зокрема, як універсальна підстава розглядається кримінальне правопорушення, передбачене статтею 212 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [14]. Дана норма криміналізує умисне ухилення від виконання податкового обов'язку, а саме: несплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів, інтегрованих у національну систему оподаткування. Суб'єктами цього правопорушення виступають спеціальні суб'єкти – службові особи суб'єктів господарювання (підприємств, установ, організацій) незалежно від форми власності, або фізичні особи-підприємці. Ключовим критерієм для кваліфікації діяння як кримінального правопорушення є настання матеріальних наслідків – фактичного ненадходження грошових коштів до державного чи місцевого бюджетів або державних цільових фондів у значних розмірах, якими вважаються такі, що в три тисячі і більше разів перевищують

встановлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Для цілей кваліфікації злочинів (кримінальних правопорушень) неоподатковуваний мінімум доходів громадян встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, що дорівнює 50 % розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого законом на 1 січня поточного податкового року [15]. Цей критерій є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1, ст. 212 КК України, оскільки лише досягнення зазначеного фінансового порогу перетворює податкове правопорушення на кримінально каране діяння.

У Біблії подібний принцип (невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства) простежується у багатьох місцях, хоча на той час не існувало кодифікованого законодавства, зокрема в сфері оподаткування в сучасному розумінні. Але ідея того, що за порушення існуючих законів обов'язково слідує кара чітко простежується у Святому Письмі.

Так у Римлян 13:1-2 Апостол Павло говорить: „Кожна людина нехай підкоряється вищій владі, бо немає влади не від Бога; а існуючі влади встановлені Богом. Тому той, хто противиться владі, противиться Божому установленню; а ті, що противляться, самі накличуть на себе осуд” [16]. Тут говориться про обов'язок підкорятись державній владі, включаючи й контролюючи органи. Опір владі – не лише порушення закону, а й гріх перед Богом, і за це неминуче прийде покарання.

Висловлювання Апостола Павла слугує потужною теологічною основою для обґрунтування імперативного методу правового регулювання, який характеризується владно-приписним характером і відносинами субординації. Згідно з цим біблійним постулатом, будь-яка існуюча державна влада („вища влада”) має Божественне походження та легітимізацію („немає влади не від Бога; а існуючі влади встановлені Богом”), що надає їй приписам не лише юридичної, але й сакральної безумовності. У цьому контексті імперативний метод правового регулювання, що вимагає обов'язкового підкорення (метод припису, який застосовується у податковому праві), – є прямим земним відображенням цієї волі. Будь-яка протигага або непокора законним владним інструкціям („хто противиться владі, противиться Божому установленню”) кваліфікується як діяння, що порушує не лише світський правопорядок,

але й встановлений вищий порядок, неминуче призводить до негативних наслідків, що у світському праві матеріалізуються у формі юридичної відповідальності та санкцій. Таким чином, необхідність безумовного виконання вимог контролюючих органів – є прямим наслідком цього принципу, оскільки дії цих органів є реалізацією імперативних норм та продовженням владного мандату, ігнорування або протидія якому підтримує верховенство права та основи національної безпеки.

Центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування є – Державна податкова служба України (далі – ДПС) [17]. ДПС в межах наданих повноважень, здійснює контроль за своєчасністю та повнотою надходжень до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів та інших податкових платежів.

У ст. 16 ПК України визначено коло обов'язків платників податків, які вони мають виконувати, а у пп. 16.1.8, п.16.1, ст. 16 ПК України серед обов'язків визначено – обов'язок виконувати законні вимоги контролюючих органів щодо усунення виявлених порушень законів з питань оподаткування та митної справи.

У Галатів 6:7 Павло говорить: „Не обманюйтеся: Бога не можна осміяти. Що посіє людина, те й пожне” [16]. Тут ми бачимо універсальний принцип відповідальності: будь-який вчинок має наслідки. Якщо людина свідомо порушує законодавчо встановлені правила (в тому числі податкові закони), вона пожне відповідне покарання.

Яскравим прикладом є історія Ананії та Сапфіри, яка яскраво ілюструє принцип невідворотності настання відповідальності, хоч прямо не стосується виконання податкового обов'язку, але ідеально підходить як морально-духовний приклад приховування належного внеску в суспільну справу, що можна співвіднести з ухиленням від сплати податків та зборів.

„Деякий же чоловік, іменем Ананія, з дружиною своєю Сапфірою, продавши маєток, приховав із ціни, з відома та дружини своєї, а деяку частину приніс і поклав до ніг Апостолів. Але Петро сказав: Ананіє! Навіщо ти припустив сатані вкласти в серце твою думку збрехати Святому Духу і приховати з ціни землі? ... Ти збрехав не людям, а Богові. Почувши ці слова, Ананія впав бездиханий; і великий страх охопив усіх, хто це чув ... Години через три після цього

прийшла і дружина його, не знаючи про те, що сталося. Петро ж спитав її: Скажи мені, чи стільки продали ви землю? Вона сказала: так, за стільки. Але Петро сказав їй: Що це ви погодилися спокусити Духа Господнього? ось, входять до дверей, що поховали чоловіка твого; і тебе винесуть. Раптом вона впала біля його ніг і віддала дух” (Дії Святих Апостолів 5:1–10) [16].

На той час християнська спільнота жила майже за принципами комунального життя – „усе було спільне”. Люди добровільно продавали майно й клали гроші „до ніг апостолів”, щоб допомагати бідним і забезпечити рівність. Якщо провести сучасну паралель, то можна сказати, що добровільне, але відповідальне внесення коштів у суспільні/державні фонди – є аналогом податків.

Проведення паралелей між вчинком Ананії та Сапфіри та обов'язковими загальноправовими ознаками правопорушення дозволяє здійснити кваліфікацію їхньої девіантної поведінки через призму юридичної природи делікту. Насамперед, їхній вчинок мав чітку зовнішню форму діяння, що виявилось у спільній активній дії – приховуванні частини отриманих коштів та наступному неправдивому декларуванні повної віддачі перед апостолами, чим була зафіксована об'єктивна сторона. Ця дія, попри відсутність формального порушення світського законодавства, мала очевидну суспільну шкідливість, оскільки загрожувала підризом охоронюваних відносин ранньохристиянської спільноти – відносин довіри, щирості та прозорості, які були необхідними для її функціонування. Отже, діяння набуло антигромадської спрямованості, руйнуючи встановлений морально-етичний правопорядок спільноти. Ознака протиправності була реалізована через ігнорування неписаних, але імперативних для цієї духовної спільноти правил чесності та сумлінності, що стало несанкціонованим порушенням встановленого порядку. Найважливішою є ознака винуватості, оскільки діяння було вольовим актом, вчиненим з прямим умислом, про що свідчить узгоджена спроба обману між подружжям, що підтверджує наявність необхідного психічного ставлення до вчиненого. Ознака караності була миттєво реалізована через застосування невідвратною санкції у вигляді смерті, яка в даному контексті виступає як юридична відповідальність, передбачена Божественним законом, підтверджуючи універсальність цієї ознаки як обов'язкового наслідку протиправного та винного діяння.

Ключовим аспектом провини Ананії та Сапфіри є не факт часткового утримання фінансових активів, а свідомо фальсифікація інформації щодо обсягу пожертви. Цю дію можна розцінювати як лицемірство (або когнітивний дисонанс між зовнішньою демонстрацією жертовності та внутрішньою мотивацією), оскільки їхня поведінка була спрямована на здобуття соціального схвалення та особистої вигоди, що суперечило заявленій альтруїстичній меті. Відповідно до теологічних засад, Божественна оцінка зосереджується не стільки на зовнішньому прояві (фізичній дії), скільки на внутрішньому намірі або мотивації суб'єкта (фактично – суб'єктивні ознаки діяння).

За аналогією, у сфері фінансового права, ухилення від сплати податків часто не визнається абсолютною різницею в сплаченій сумі (недоплатою), а є підтвердженням прямого умислу через свідоме приховування джерел доходів або маніпуляції фінансовою звітністю.

Дефініція прямого умислу регламентована ч. 2, ст. 24 КК України. Вона визначається як форма вини, за якої суб'єкт усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (як активної дії, так і бездіяльності), передбачає настання суспільно небезпечних наслідків і прагне їхнього настання [14]. У процесі кваліфікації правопорушень, наявність прямого умислу завжди розглядається як обтяжуюча обставина, що слугує підставою для призначення більш суворої санкції. Проте, порівняльний аналіз, заснований на казусі Ананії та Сапфіри (що передбачав призначення покарання у вигляді смертної кари), демонструє значну юридичну еволюцію у сфері фінансових правопорушень. Сучасне національне законодавство не передбачає настільки екстремальної санкції за вчинення кримінального правопорушення у формі умисного ухилення від сплати податків чи зборів. Відповідно до ч. 3 ст. 212 КК України максимальна міра покарання, що може бути застосована у цій категорії справ, є штраф у розмірі від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (тобто від 255 000 до 425 000 грн.) з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з можливістю конфіскації майна [14]. Але для призначення такого покарання діяння має характеризуватися кваліфікуючими ознаками як-то: вчинені особою, яку раніше вже було засуджено за кримінальне правопорушення у вигляді ухилення від сплати податків, зборів

(обов'язкових платежів), або якщо такі неправомірні дії призвели до фактичного ненадходження до Державного чи місцевих бюджетів або державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах, а саме у розмірі понад сім тисяч неоподатковуваних мінімум доходів громадян (що дорівнює у 2025 році 1514,00 (розмір податкової соціальної пільги, визначеної відповідно до ст. 169 ПК України помножений на 7000, а саме – 10 598 000 грн.).

Миттєва смерть подружжя, розглядається як репрезентація трансцендентної справедливості, яка емпірично верифікує неможливість фальсифікації перед Всевишнім. Цей прецедент набуває превентивного значення для сучасників та майбутніх поколінь, акцентуючи увагу на необхідності відповідального ставлення до колективних зобов'язань, особливо в контексті релігійної спільноти. Інцидент може бути ідентифікований як санкція за девіантну фінансову поведінку, скоєну проти територіальної громади. З позиції аксіології та соціальної етики, вчинок Ананії та Сапфіри є порушенням довіри, наданої як Богом, так і суспільством, оскільки вони скомпрометували засадничі принципи цілісності та відкритості, що є фундаментальною основою для функціонування будь-якої соціальної системи чи державного утворення.

Якщо розглядати у податковому контексті, то платники податків мають сумлінно виконувати свій податковий обов'язок, який в себе включає: ведення обліку доходів і витрат, своєчасну сплату податків та зборів, та подання податкової звітності, зокрема декларування отриманих доходів (що закріплено у ст. 36 ПК України). Система працює, лише тоді, коли громадяни діють відповідально і прозоро, і у такому випадку потрібно говорити про високий рівень податкової культури, коли „.... платники податків готові, бажають і здатні дотримуватися вимог податкового законодавства; віддані виконанню своїх зобов'язань в частині своєчасної сплати податків та зборів; беруть на себе відповідальність за дотримання законодавства. Ця категорія регулярно слідує за змінами, що вносяться до податкового законодавства, у разі виникнення питань постійно співпрацюють з контролюючими органами у напрямку отримання індивідуальної консультації” [18].

Високий рівень культури характеризується відповідальною та прозорою поведінкою. Натомість, вчинок Ананії та Сапфіри, які приховали частину доходу від продажу майна, демонструє

повну протилежність цих ознак, вказуючи на низький рівень їхньої культури у контексті виконання добровільного, але публічно заявленого фінансового зобов'язання перед спільнотою. Їхня поведінка є класичним прикладом непрозорості та обману, що у сучасному податковому праві прирівнюється до ухилення від оподаткування або подання неправдивих декларацій із метою зменшення податкової бази. Відсутність у них добровільності та щирої відданості виконанню зобов'язання, оскільки вони прагнули лише створити видимість сумлінності, нівелює ключовий компонент високого рівня податкової культури – бажання та готовність виконувати вимоги.

Як зазначає Апостол Петро у Дії 5:4, проблема полягала не у розмірі внеску, а у свідомому обмані та неприйнятті відповідальності за повне і чесне виконання оголошеного зобов'язання: „Хіба те, що ти мав, не твоє все було, а продане не в твоїй владі було? Чого ж в серце своє ти цю справу поклав? Ти не людям неправду сказав, але Богові!” [16].

Таким чином, біблійна історія виступає як метафорична ілюстрація того, що низький рівень податкової культури – це спроба підірвати систему суспільної довіри та фінансової взаємодії шляхом маніпуляції та приховування реальних даних, що є прямою загрозою для функціонування будь-якого спільного, чи то церковного, чи то державного, фінансового механізму, і за що неминуче настає відповідальність, у разі спричинення шкоди суспільству.

Висновки. Принцип невідворотності настання відповідальності у разі порушення податкового законодавства є фундаментальною засадою фіскальної політики, його реалізація у світському праві здійснюється через диференційовану систему юридичної відповідальності, що включає фінансові, адміністративні та кримінальні санкції, необхідні для підтримання правопорядку та фінансової стійкості держави. Проведений аналіз казусу Ананії та Сапфіри (Дії 5:1–10) підтверджує універсальність загальноправових ознак делікту, демонструючи, що їхній вчинок – свідоме приховування активів та фальсифікація інформації – містить усі елементи податкового шахрайства, де миттєва санкція символізує трансцендентну невідворотність покарання за вчинене правопорушення. При цьому, біблійні постулати надають потужне теологічне та аксіологічне обґрунтування імперативності податкових вимог, посилюючи обов'язок платника

податків до безумовного підкорення законним вимогам контролюючих органів.

Виявлено, що низький рівень податкової культури корелює зі спробою створення видимості сумлінності та підривом суспільної довіри, тоді як високий рівень вимагає відповідальної, прозорої поведінки та прагнення на виконання податкового обов'язку, а не лише з причин страху перед настанням відповідальності. З огляду на це, для підвищення ефективності принципу невідворотності необхідно доповнити суто каральний юридичний механізм аксіологічним компонентом, використовуючи морально-етичні та суспільні цінності з метою формування внутрішньої мотивації платників податків до чесності, що є критично важливим для забезпечення фінансової безпеки держави.

Список використаної літератури:

1. Котенко А. М. Принципи податкового законодавства як вихідні засади побудови податкової системи. *Право України*. 2020. № 4. С. 43-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prukr_2020_4_6
2. Браславський Р. Г. До питань змістовного наповнення та співвідношення таких категорій, як „податкова політика” та „принципи податкового права”. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2017. Вип. 28. С. 60-62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2017_28_17
3. Острогляд О. В. Принципи оподаткування в Україні в світлі прийняття Податкового кодексу. *Правова держава*. 2011. № 13. С. 219-223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2011_13_41
4. Головань Т. Г. Принципи податкового законодавства як засада ефективності євроінтеграції України. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право»*. - 2022. Вип. 36. С. 7-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_pravo_2022_36_3
5. Латковський П. П. Принципи податкового законодавства як показник рівня урегульованості податкових правовідносин. *Ампаро*. 2023. № 1. С. 5-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2023_1_3
6. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія. У 2 т. Київ. ВЦ «Академія». 2007. Т. 2 : М – Я. С. 271.
7. Філософський енциклопедичний словник. В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України. Київ. Абрис. 2002. 742 с.
8. Гасяк О. С. Формальна логіка. Розв'язкові процедури, алгоритми, словник базових термінів і понять. Навч. посібник. Вид. 2-ге, переробл.

- та доповн. Чернівці. Чернівецький нац. ун-т. 2014. 544с.
9. Шиманова О. Етика і професійна етика. Навч-метод. посібник. Львів. ПП Сорока Т. Б. 2013. 132 с.
 10. Юридична енциклопедія. У 6 т. Ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана. 2003. Т. 5 : П – С. 768 с.
 11. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями). Закон від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
 12. Гуров О.В. Фінансово-правова відповідальність у сфері оподаткування доходів фізичних осіб : Держава і право. 2012. Вип. 56. С. 372-377. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/64489/70-Gurov.pdf?sequence=1>
 13. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 7 грудня 1984 р., № 8073-X / Верховна Рада Української РСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
 14. Кримінальний кодекс України: Закон від 5 квітня 2001 р., № 2341-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
 15. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо врегулювання окремих питань оподаткування: 2 жовтня 2012 р., № 5412-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5412-17#Text>
 16. Біблія. Синодальний переклад. URL: <https://allbible.info/bible/sinodal/ge/19/>
 17. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова від 6 березня 2019 р. № 227 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>
 18. Мащенко О. В., Вагилевич А. А. Податковий комплаєнс в системі управління податковими ризиками. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2024. № 3(133). С. 39-45. URL: chrome-extension://efaidnbnmnibpcapjpcglclefindmkaj/http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2024/3_2024/8.pdf

Mashchenko O. V., Prasov O. O., Semeniuk I. V. The principle of irrevocability of the occurrence of liability for violation of tax legislation: integrative analysis of legal and biblical-ethical aspects

The article provides an interdisciplinary and comprehensive analysis of the principle of inevitability of liability for violation of tax legislation, enshrined in Article 4 of the Tax Code of Ukraine, as a key guarantee of fiscal stability and law and order. Its implementation in the system of public legal liability, which includes financial sanctions, administrative penalties and criminal liability, is studied, focusing on the dependence of the sanction on the presence and form of guilt. A comparison of the common law features of an offense (act, public harm, illegality, guilt, punishability) with the act of Ananias and Sapphira (considered in Acts 5:1–10) is made. This Biblical case is used as a metaphorical model of intentional financial fraud and transcendent punishability, demonstrating the spouses' direct intent to falsify information, which is an essential feature of a tax offense.

Particular attention is paid to the theological justification of the imperativeness of tax requirements, where Biblical postulates serve as an axiological basis for unconditional submission to legal authority and the inevitability of negative consequences for violating obligations. It is argued that a low level of tax culture is manifested in an attempt at hypocrisy and concealment of real data, while a high culture implies transparency, responsibility and voluntary conscientiousness of taxpayers. The conclusion is made about the need to strengthen the preventive action of the principle of inevitability by integrating legal sanctions with ethical and moral influence, which will ensure not only the effectiveness of tax control, but also form the internal motivation of taxpayers to honestly fulfill their duty, thus increasing the efficiency of the state financial mechanism.

Key words: inevitability of responsibility, tax legislation, tax culture, tax offense, financial responsibility, criminal responsibility, axiology of law, biblical aspect.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.07.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.08.2025
Дата публікації: 30.09.2025